

Wyrok z dnia 7 października 2003 r.

II UK 101/03

Usunięcie art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.) z porządku prawnego, wynikające z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01, nie ma wpływu na legitymację bierną pracodawcy, pozwanego o ustalenie, że wypadek przy pracy miał miejsce w okolicznościach niepozbawiających pracownika prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 października 2003 r. sprawy z powództwa Krystyny S. przeciwko „O.” Spółce Akcyjnej Oddziałowi Hotele „W.-M.” w W. o ustalenie, na skutek kasacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 23 stycznia 2003 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dla Wrocławia- Śródmieście uwzględnił powództwo Krystyny S. przeciwko pozwanej Spółce Akcyjnej „O.” Oddział Hotele „W.-M.” w W. i ustalił, że w dniu 9 maja 1996 r. uległa wypadkowi przy pracy, wywołanemu przyczyną zewnętrzną.

W apelacji, opartej na zarzucie sprzeczności istotnych ustaleń Sądu pierwszej instancji z treścią materiału dowodowego i niewłaściwego zastosowania art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i od-

dalenie powództwa lub jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 23 stycznia 2003 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. Wskazał na brak rozważenia przez Sąd pierwszej instancji wpływu zmiany prawa, wynikającej z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01, na utratę przez stronę pozwaną legitymacji biernej, jak też na pominięcie oceny istnienia po stronie powódki interesu prawnego w domaganiu się ustalenia prawa. Sąd drugiej instancji zajął stanowisko, że roszczenie powódki powinno być skierowane do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który - jako podmiot zobowiązany do wypłaty jednorazowego odszkodowania - samodzielnie ocenia spełnienie przesłanek faktycznych.

Powódka wniosła kasację opartą na naruszeniu prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 189 k.p.c. w związku z art. 242 k.p. i art. 6 ust. 1 ustawy o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej oraz § 11 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1992 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy; art. 32 ust. 1 ustawy o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, a także art. 190 ust. 1-3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania - art. 378 § 1 i art. 386 § 1 k.p.c. - które mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu. W uzasadnieniu zarzuciła, że Sąd drugiej instancji rozpoznał apelację poza jej granicami, ujmowanymi jako jej zarzuty podniesione przez stronę skarżącą, co w szczególności dotyczy oceny interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie i przyjęcia braku legitymacji biernej strony pozwanej w tej sprawie. Twierdziła, że nie uzyskała dotychczas od strony pozwanej pozytywnego ustalenia zaistnienia wypadku przy pracy, stanowiącego podstawę formalną ubiegania się o stosowne świadczenia, oraz że - w jej ocenie - Sąd Apelacyjny błędnie odniósł się do art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej i orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego sprzeczność tego przepisu z art. 2 oraz z art. 32 Konstytucji, gdyż powołany przepis ustawy nie miał zastosowania w sprawie o ustalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c., Sąd rozpoznający apelację bierze przy orzekaniu pod uwagę z urzędu stan sprawy, bez względu na stanowiska stron (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2001 r., I CKN 179/99, OSNC 2002 nr 4, poz. 54).

W stanie prawnym obowiązującym przed dniem 19 czerwca 2002 r., zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144), jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wywołanego wypadkiem przy pracy przysługiwało pracownikom uspołecznionych zakładów pracy od tego zakładu, w którym nastąpił wypadek. Po wydaniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 (OTK 2002 nr 3, poz. 28), stwierdzającego, że przepis ten jest niezgodny z art. 2 oraz z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że wprowadza nierówne traktowanie pracodawców oraz osób uprawnionych do odszkodowania, stan prawny uległ istotnej zmianie. Skutkiem tego orzeczenia jest odpowiedzialność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu jednorazowego odszkodowania zarówno wobec pracowników uspołecznionych, jak i nieuspołecznionych zakładów pracy i członków ich rodzin. Dostrzegając ten skutek, Sąd Apelacyjny, w sporze o ustalenie wypadku przy pracy toczącym się przeciwko pracodawcy, stwierdził brak jego legitymacji biernej, a także nieistnienie po stronie powoda interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie, przyjmując, że powódka może dochodzić jednorazowego odszkodowania od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który samodzielnie ustala istnienie podstawy faktycznej tego świadczenia.

Ocena ta nie jest trafna, gdyż została oparta na błędnym powiązaniu zmiany prawa w zakresie podmiotu zobowiązanego do świadczeń powypadkowych z trybem ustalania okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy. Przepis art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej, uznany wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2002 r., P 5/01 za niezgodny z Konstytucją, wskazywał jedynie podmiot zobowiązany do wypłaty świadczeń, lecz nie dotyczył pracodawcy jako podmiotu zobowiązanego do ustalenia wypadku przy pracy. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie wkraczał zatem w sferę obowiązku zakładu pracy (pracodawców) sporządzenia protokołu powypadkowego, w związku z tym usunięcie przepisu art. 32 ust. 1 powołanej ustawy z po-

rzędu prawnego nie ma wpływu na legitymację bierną pracodawcy pozwanego o ustalenie zaistnienia wypadku przy pracy w okolicznościach nie pozbawiających pracownika prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

W sporze o ustalenie wypadku przy pracy biernie legitymowany jest pracodawca, którego obowiązkiem, przewidzianym w art. 234 § 1 k.p., jest przeprowadzenie zakończonego protokołem powypadkowym postępowania zmierzającego do ustalenia w przewidzianym trybie okoliczności i przyczyn wypadku. Przepisy wydane z upoważnienia płynącego z art. 237 § 1 k.p., zarówno obowiązującego w dacie wypadku rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1992 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy (Dz.U. Nr 37, poz. 160), jak obowiązującego obecnie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie trybu uznawania zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia wypadkowego za wypadek przy pracy, kwalifikacji prawnej zdarzenia, wzoru karty wypadku i terminu jej sporządzenia (Dz.U. Nr 236, poz. 1992), zobowiązują zakład pracy do sporządzenia protokołu powypadkowego w określonym terminie i doręczenia go poszkodowanemu.

Skoro przepisy nakładają na pracodawcę określone obowiązki względem pracownika, to po stronie pracownika istnieje uprawnienie do ich egzekwowania. W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, że pracownik i członkowie jego rodziny z reguły mają interes w ustaleniu treści protokołu powypadkowego lub w uzyskaniu orzeczenia zastępującego protokół powypadkowy, jeżeli chcą ubiegać się o świadczenie w postępowaniu przed organem rentowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2001 r., II UKN 425/00, OSNP 2003 nr 6, poz. 157, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1998 r., II UKN 471/97, OSNAPIUS 1999 nr 2, poz. 75, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 7/03, dotychczas niepublikowany). Sąd Najwyższy stwierdził, że możliwość dochodzenia świadczeń z tytułu wypadku przy pracy nie wyłącza istnienia po stronie pracownika lub członków jego rodziny interesu prawnego w ustaleniu treści protokołu powypadkowego, sporne jest bowiem w tych sprawach samo istnienie prawa, natomiast rodzaj i wysokość świadczeń wynika z przepisów ustawy wypadkowej. Wprawdzie ustalenia prawomocnego wyroku są wiążące tylko między stronami postępowania, w którym zapadł wyrok (art. 366 k.p.c.), w związku z czym uznanie przez sąd zdarzenia za wypadek przy pracy nie wiąże organu rentowego w sprawach dotyczących świadczeń wypłacanych przez ten organ, jednakże interes prawny pracownika

nie jest wyeliminowany w takiej sytuacji, jaka ma miejsce w przypadku powódki, gdy do świadczeń z tytułu wypadku przy pracy pracownika zobowiązany jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Przepis art. 36 ustawy wypadkowej stanowi, że ustalenie okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy oraz stwierdzenia choroby zawodowej następuje w trybie określonym na podstawie art. 231 Kodeksu pracy (obecnie 237 § 1 k.p.). Jednym z wymogów ustalenia prawa do świadczeń przewidzianych w tej ustawie jest sporządzenie protokołu powypadkowego, który jest składany przez zainteresowanego w postępowaniu przed organem rentowym. Wynika to z przepisu § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 17 października 1975 r. w sprawie zasad i trybu orzekania o uszczerbku na zdrowiu oraz wypłacania świadczeń z tytułu wypadku przy pracy, w drodze do pracy i z pracy oraz z tytułu chorób zawodowych (Dz.U. Nr 36, poz. 199), stanowiącego, że do wniosku o świadczenia, których wypłacanie uzależnione jest od stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, należy dołączyć między innymi protokół powypadkowy. Treść protokołu powypadkowego nie jest wiążąca przy ustalaniu prawa do świadczeń, jednak brak takiego protokołu może być podstawą odmowy wydania decyzji przyznającej świadczenie; pracownik ma zatem interes prawny w uzyskaniu orzeczenia sądowego zastępującego protokół powypadkowy, jeżeli chce uzyskać świadczenia w postępowaniu przed organem rentowym.

Oddalenie powództwa z powołaniem się na brak interesu prawnego tylko z tego powodu, że do świadczeń zobowiązany jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a nie zakład pracy, w trakcie toczącego się postępowania o ustalenie wypadku przy pracy, było więc błędne.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy, uznając kasację za uzasadnioną, na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania.

=====